Zlostavljanje i zanemarivanje kućnih ljubimaca

Zlopaša, Marija

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Veterinary Medicine / Sveučilište u Zagrebu, Veterinarski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:178:242205

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Repository / Repozitorij:

Repository of Faculty of Veterinary Medicine - Repository of PHD, master's thesis

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

VETERINARSKI FAKULTET

MARIJA ZLOPAŠA

ZLOSTAVLJANJE I ZANEMARIVANJE KUĆNIH LJUBIMACA

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2021.

Zavod za higijenu, ponašanje i dobrobit životinja

Predstojnik: izv. prof. dr. sc. Mario Ostović

Zavod za sudsko i upravno veterinarstvo

Predstojnik: prof. dr. sc. Petar Džaja

Mentori: izv. prof. dr. sc. Gordana Gregurić Gračner
prof. dr. sc. Krešimir Severin

Članovi povjerenstva za obranu diplomskog rada:

1. prof. dr. sc. Petar Džaja
2. prof. dr. sc. Krešimir Severin
3. izv. prof. dr. sc. Gordana Gregurić Gračner
4. prof. dr. sc. Damjan Gračner (zamjena)

POPIS PRILOGA

SLIKE

Slika 1. Ozljede prilikom fizičkog zlostavljanja pasa
(Izvor: https://gs-aca.jimdofree.com/animal-cruelty-awareness-in-asia/)

Slika 2. Seksualno zlostavljanje životinje
(Izvor: https://veteriankey.com/sexual-abuse-of-animals/)

Slika 3. Izgladnjeli pas
(Izvor:https://www.santafenewmexican.com/news/local_news/reward-offered-for-information-on-starving-dog/article_c828c87c-3d43-5cd0-9b82-ed3f2db30922.html

Slika 4. Pretila mačka
(Izvor: https://www.fearfreehappyhomes.com/fat-cats-are-no-joke/)

Slika 5. Neadekvatni uvjeti smještaja i držanja psa
(Izvor: https://www.peta2.com/news/dogs-suffering-outdoors-doghouses/)

Slika 6. Držanje psa na lancu
(Izvor: https://www.peta.org/issues/animal-companion-issues/cruel-practices/chaining-dogs/neglected-chained-dogs/)

Slika 7. Nehumana proizvodnja pasa, eng. „*puppy mills*“
(Izvor: http://www.humanedecisions.com/puppy-mills-commercial-and-backyard-dog-breeders/)

TABLICE

Tablica 1. Emocionalna i mentalna stanja koja izazivaju patnju (Izvor: Gregory, 2004.).

Sadržaj:

1.UVOD 1
2.PREGLED DOSADAŠNJIH ISTRAŽIVANJA 2
2.1. Zakonska regulativa Republike Hrvatske u kontekstu zaštite dobrobiti životinja 2
2.2. Dobrobit životinja (općenito) 4
2.3. Stanja suprotna dobrobiti 5
2.3.1. Stres 5
2.3.2.Bol 6
2.3.3.Strah 7
2.3.4. Patnja 7
2.4. Zlostavljanje 7
2.4.1. Fizičko zlostavljanje 8
2.4.2. Seksualno zlostavljanje 8
2.4.3. Emocionalno zlostavljanje 9
2.5. Zanemarivanje 10
2.5.1. Izgladnjivanje 10
2.5.2. Preobilno hranjenje/pretilost 11
2.5.3. Dehidracija 12
2.5.4. Napuštanje kućnih ljubimaca 12
2.5.5. Neodgovarajući uvjeti smještaja i držanja 12
2.5.6. Uskraćivanje veterinarske zdravstvene zaštite i liječenja 13
2.5.7. Opsesivno sakupljanje životinja 13
2.5.8. Ograničavanje kretanja 14
2.5.9. Nehumano uzgajanje štenaca za prodaju 15
2.5.10. Ostavljanje u automobilu tijekom ekstremnih vremenskih uvjeta 16
2.5.11. Borbe pasa 16
2.5.12. Osnovni (uobičajeni) pokazatelji zanemarivanja životinja 17
2.6. Povezanost zlostavljanja životinja i obiteljskog nasilja 18
2.7. PRIKAZ SLUČAJA 20
2.7.1. Zahtjev suda 20
2.7.2. Nalaz iz sudskog spisa 20
4.RASPRAVA 23
4. ZAKLJUČCI 26
5. LITERATURA 27
6. SAŽETAK 31
7. SUMMARY 32
7. ŽIVOTOPIS 33

1. UVOD

Životinje su od davnina korištene kao izvor namirnica i različitih uporabnih predmeta životinjskog podrijetla, kao pomoć u teškim fizičkim poslovima te za prijevoz, a danas u sve značajnijem broju kao kućni ljubimci oplemenjuju svakodnevni život u brojnim kućanstvima. Njihova je uloga u životu čovjeka oduvijek bila od iznimnog značaja, međutim, dovedena u ovisnost o čovjeku, postala je vrlo ranjiva skupina na čiju dobrobit čovjek ima izniman utjecaj. U žarištu ovog preglednog diplomskog rada su kućni ljubimci, većinom psi, odnosno najčešći načini zlostavljanja s kojima se moguće susresti u veterinarskoj kliničkoj praksi. U većini slučajeva vlasnici se prema svojim kućnim ljubimcima odnose kao prema članu obitelji pružajući mu kvalitetom i količinom prikladnu hranu, osiguravajući im udoban smještaj, prikladnu veterinarsku skrb, a velikom brigom sprečavajući ozljede i bolesti, te ne uzrokujući im strah, stres i tjeskobu. Međutim, na žalost, nisu svi koji skrbe o životinjama odgovorni i savjesni, te se u veterinarskoj praksi može naići na životinje kojima se nepravilnom skrbi, zanemarivanjem pa i namjernim zlostavljanjem nanosi stres, bol i patnja, odnosno, ugrožava im se dobrobit. Dok zakonodavstvo zemalja Zapadne Europe i zanemarivanje životinja svrstava u oblik zlostavljanja, zakonodavstvo Republike Hrvatske zanemarivanje definira kao nenamjerno, a zlostavljanje kao namjerno ponašanje koje u većoj ili manjoj mjeri šteti životinji. Isto tako, brojni znanstveni i stručni članci dovode u vezu devijantno ponašanje čovjeka prema životinji s potencijalnim devijantnim ponašanjem prema ljudima, a posebno u kontekstu obiteljskog nasilja. Tako spoznaja da je netko sklon zlostavljanju životinja može predstavljati nezanemarivi indikator potencijalne sklonosti nasilju prema ljudima, sklonosti drugim teškim kaznenim djelima, nasilju nad djecom, postojanju mentalnih bolesti i ovisnosti o drogama.

2. PREGLED DOSADAŠNJIH ISTRAŽIVANJA

2.1. Zakonska regulativa Republike Hrvatske u kontekstu zaštite dobrobiti životinja

Prema Zakonu o zaštiti životinja (NN 102/2017) kućni ljubimci su životinje koje čovjek drži zbog društva, zaštite i pomoći ili zbog zanimanja za te životinje. Te su životinje, otuđene od prirode, u potpunosti ovisne o resursima koje im pruža njihov posjednik. Posjednik životinje je svaka pravna ili fizička osoba koja je kao vlasnik, korisnik ili skrbnik stalno ili privremeno odgovorna za zdravlje i dobrobit životinje, stoga, posjednik životinje zakaže u brizi o njima, životinjama je značajno ugrožena dobrobit (NN 102/2017). Sa ciljem sprečavanja, detektiranja i sankcioniranja neadekvatnog odnosa prema životinjama Republika Hrvatska je navedenu problematiku regulirala u okviru svoga zakonodavstva.

Nekoliko je pravnih akata koji pobliže reguliraju navedenu tematiku.

Zakonom o zaštiti životinja (NN107/2017) propisuje se odgovornost i obveze fizičkih i pravnih osoba radi zaštite životinja tijekom korištenja, što uključuje zaštitu njihova života, zdravlja i dobrobiti, način postupanja sa životinjama, uvjeti koji su potrebni za zaštitu životinja pri držanju, uzgoju, izvođenju zahvata na životinjama, usmrćivanju, prijevozu, korištenju životinja u znanstvene svrhe, držanju životinja u zoološkim vrtovima, u cirkusima i drugim predstavama, prilikom prodaje kućnih ljubimaca te postupanje s napuštenim i izgubljenim životinjama, inspekcijski nadzor i prekršajne odredbe.

Člankom 5. navedenog Zakona zabranjeno je usmrćivati životinje, nanositi im bol, patnju, ozljede te ih namjerno izlagati strahu i bolestima protivno odredbama ovog Zakona. Nadalje, ovim Zakonom zabranjeno je, a odnosi se na zanemarivanje i zlostavljanje kućnih ljubimaca:

1. Uzgajati životinje tako da trpe bol, patnju i strah te ih namjerno ozljeđivati
2. Pri uzgoju životinja povećavati agresivnost životinja selekcijom ili drugim metodama

3. Huškati životinje na druge životinje ili čovjeka ili ih obučavati na agresivnost, osim pri školovanju službenih pasa i za potrebe sportske radne i lovne kinologije prema kinološkim standardima pod vodstvom osposobljenih osoba

4. Obučavati životinje za borbe, organizirati borbe životinja, osim tradicionalnih natjecanja bikova ili sudjelovati u njima uz obveznu suglasnost veterinarskog inspektora i prisustvo veterinarskog inspektora, posjećivati ih i oglašavati te u vezi s borbama organizirati klađenje i sudjelovanje u klađenju

5. Koristiti tehničke uređaje, pomoćna sredstva ili naprave kojima se u obliku kazne utječe na ponašanje životinja, uključujući bodljikave ogrlice ili sredstva za školovanje koja uključuju primjenu električne struje ili kemijskih tvari, čijim korištenjem se uzrokuje bol

6. Prisiljavati životinje na ponašanje koje kod njih izaziva bol, patnju, ozljede ili strah protivno odredbama ovoga Zakona

7. Izlagati životinje nepovoljnim temperaturama i vremenskim uvjetima, protivno prihvaćenim zoohigijenskim standardima za pojedinu vrstu ili nedostatku kisika, čime se kod životinja uzrokuje bol, patnja, ozljede, strah ili smrt

8. Davati životinjama hranu ili tvari čije uzimanje uzrokuje bol, patnju, ozljede, strah ili smrt

9. Zanemarivati životinje s obzirom na njihovo zdravlje, smještaj, ishranu i njegu

10. Životinjama odsijecati dijelove tijela koji su osjetljivi na bol protivno odredbama ovoga Zakona

11. Korištenje životinja za spolni odnos, kao i s tim izjednačeni postupci ili bilo kakvi drugi postupci sa životinjama radi zadovoljavanja spolnih potreba čovjeka

12. Izlaganje životinja vatri, vrućim predmetima, nagrizajućim ili otrovnim tvarima te drugim fizikalnim ili kemijskim djelovanjima protivno odredbama ovoga Zakona

13. Pucanje u životinje bez obzira na vrstu oružja ili sprave za pucanje, osim za potrebe omamljivanja ili usmrćivanja životinja u skladu s odredbama Uredbe (EZ) br.1099/2009 i u svrhu zaštite i sigurnosti ljudi i životinja

14. Bacanje petardi na životinje ili drugih pirotehničkih sredstava, osim u interventnim situacijama kada se u skladu s posebnim propisima provodi rastjerivanje životinja
15. Parenje domaćih pasa i domaćih mačaka s divljim životinjama iz prirode ili uzgoja
16. Zajedničko držanje nezdružljivih životinja

Također, Kazneni zakon (NN 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015, 101/2017), u članku 205, st.1, propisuje:"Tko usmrti životinju bez opravdanog razloga ili je teško zlostavlja, nanosi joj nepotrebne boli ili je izlaže nepotrebnim patnjama, kazniti će se kaznom zatvora do jedne godine".

Potom, Zakon o veterinarstvu (NN 82/13, 148/13, 115/18) uređuje zaštitu zdravlja životinja, provedbu mjera veterinarskog javnog zdravstva, veterinarsku zaštitu okoliša, službene kontrole i inspekcijski nadzor u području veterinarstva, te unapređivanje reprodukcije životinja. Već u članku 9, st. 9. kao jednu od mjera koja se provodi radi zaštite zdravlja životinja navodi se veterinarska zaštita dobrobiti životinja.

Uz navedeno, u Republici Hrvatskoj, sa ciljem zašite dobrobiti životinja osnovane su i neke udruge. Među najpoznatijima su svakako Udruga Prijatelji životinja i SUZA kao Savez udruga za zaštitu životinja Grada Zagreba. Udruga Prijatelji životinja neprofitna je nevladina udruga, osnovana 2001. godine s ciljem promoviranja zaštite i prava životinja te veganstva, kao etički, ekološki i zdravstveno prihvatljivog životnog stila. Krajnji cilj je ukidanje specizma, odnosno bilo kojeg oblika zlostavljanja, mučenja i eksploatacije životinja od strane ljudi, uvažavanje prava životinja te postizanje biocentrizma i održivog načina življenja za opće dobro. Isto tako djeluje i SUZA - Savez udruga za zaštitu životinja Grada Zagreba, neprofitna i nevladina udruga osnovana 2004.

2.2. Dobrobit životinja (općenito)

Prema OIE (eng. *World Organization for Anima Health*, OIE) dobrobit životinja definirana je načinom na koji se životinja nosi s uvjetima okoliša kojima je izložena. Životinja je, prema navedenom izvoru, u dobrom stanju ako je zdrava, dobro njegovana, sigurna, ako joj je udobno, omogućeno joj je da izrazi vrsti specifično ponašanje, ako ne trpi bolove, ne osjeća strah i nije izložena patnji (AVMA, 2021.). Osiguravanje dobrobiti

također podrazumijeva zaštitu od bolesti i veterinarsku njegu, prikladno sklonište, držanje, hranidbu, prikladan odnos s čovjekom te humano klanje/ubijanje (Poletto i Hötzel, 2012.; AVMA, 2021.).

Dužnost čovjeka je osigurati sve aspekte dobrobiti životinja, uključujući pravilno držanje, odnosno, osiguravanje odgovarajućeg smještaja, odgovarajuću hranidbu, veterinarsku brigu te prevenciju bolesti, prikladnu skrb, humano postupanje sa životinjama i, po potrebi, humanu eutanaziju (AVMA, 2021.).

Kao što je prije navedeno, dobrobit životinje uključuje njezino fizičko i mentalno stanje. Svaka životinja koju čovjek drži mora biti zaštićena od nepotrebnih patnji (FAWC, 2012.).

Pet osnovnih sloboda koje moraju biti omogućene životinji, sa ciljem osiguravanja njihove dobrobiti su (FAWC, 2012.):

1. Sloboda od gladi i žeđi izravnim pristupom svježoj vodi i hrani za održavanje zdravlja i snage.
2. Sloboda od neudobnosti osiguravanjem odgovarajućeg okoliša, uključujući zaklon i udobno područje za odmaranje.
3. Sloboda od bola, ozljeda i bolesti njihovim sprječavanjem, brzom dijagnostikom i liječenjem.
4. Sloboda izražavanja ponašanja svojstvenog vrsti osiguravanjem dovoljnog prostora, odgovarajućih nastambi i društvenog kontakta sa životinjama iste vrste.
5. Sloboda od straha i stresa osiguravanjem uvjeta koji ne uvjetuju mentalnu patnju.

2.3. Stanja suprotna dobrobiti

2.3.1. Stres

Stres je utjecaj okoliša na jedinku koji dovodi do preopterećenja njezinih kontrolnih sustava te smanjuje njihovu sposobnost, ili će to tek učiniti. Na takav utjecaj jedinka reagira, što nazivamo stresnim odgovorom, a posljedica trenutnog i kratkotrajnog stresa je napor (Broom i Johnson, 1993.). Stresni odgovor je fiziološka reakcija na stres koja se

sastoji od tri faze: faza alarmne reakcije, faza rezistencije i faza iscrpljenosti. Drugi naziv za fazu alarmne reakcije je „fight or flight response“ (bori se ili bježi), u kojoj dolazi do lučenja adrenalina, noradrenalina i kortizola. U fazi rezistencije, koncentracije hormona nadbubrežne žlijezde povišene su iznad fizioloških granica. Na taj način organizam želi nadvladati učinak stresora te dovodi do zadnje faze, faze iscrpljenosti. U zadnjoj fazi zbog dugotrajnog izlučivanja kortizola dolazi do gubitka energije potrebne za prilagodbu te se razvija bolest (Turk i sur., 2017.). Vremenski tijek učinka nije naznačen, ali, bez obzira traje li kraći ili duži period života, životinje se teško nose s tim. Kratki učinci poput zagrijavanja na višim temperaturama, aplikacija injekcije ili zadobivanje lakše ozljede, za koje nije vjerojatno da će smanjiti tjelesnu sposobnost jedinke ne mogu se nazvati stresom. Dugotrajni smještaj u uvjetima okoliša siromašnog podražajima, imunokompromitiranost ili dugotrajna manja infekcija patogenom mogu se nazvati stresom u slučaju ako smanjuju kondiciju životinje (Broom i Johnson, 1993.).

2.3.2.Bol

Bol je definirana kao neugodno osjetilno i emocionalno iskustvo povezano sa stvarnim ili potencijalnim oštećenjem tkiva (Gaynor i Muir, 2015.). Opisana je kao jedan od primarnih osjećaja koji proizlazi izravno iz aktivnosti stanica osjetilnih receptora, bilo specijaliziranih za ovu funkciju ili neku drugu funkciju, a to obično uključuje specijalizirane nociceptivne neurone te određeni stupanj ozljede. Receptori, neuronski putevi, tvari koje djeluju kao transmiteri te prenose informacije o boli nazivaju se nociceptivni sustav (Broom i Johnson, 1993.). Bol proizvodi biološke obrambene odgovore, fizičke ili fiziološke promjene u ponašanju koje se očituju kao averzija u ponašanju (disforija) ili ravnodušnost prema nagrađenom ponašanju. Bol može biti difuzna ili lokalizirana i obično stvara želju za izbjegavanjem, bijegom ili uništenjem čimbenika odgovornih za njezino nastajanje. Neliječeni ili dugotrajni bol potiče produženi stresni odgovor, karakteriziran neuroendokrinom disregulacijom, umorom, abnormalnim oblicima ponašanja i promijenjenim tjelesnim performansama (Gaynor i Muir, 2015.).

2.3.3.Strah

Strah je neugodno emocionalno stanje povezano s fiziološkim, bihevioralnim i emocionalnim reakcijama na podražaje koji se doživljavaju kao stvarna prijetnja ili opasnost. Nepoznati podražaji, uključujući i one koji životinjama ne nanose nikakvu štetu, uzrokuju strah (Kenneth i sur., 2021.). Fiziološke reakcije na strah kontrolira simpatički živčani sustav, a posljedice su: ubrzan rad srca (tahikardija), ubrzan rad pluća (tahipneja), proširenost zjenica (midrijaza), smanjeno lučenje sline te povećano lučenje kortizola, znojenje, dahtanje, mokrenje, defekacija, agresivnost (Beaver, 2019.; Kenneth i sur., 2021.). Znakovi koji također upućuju da je životinja uplašena izraženi su kroz promjene normalne aktivnosti životinje i govora tijela. Suptilne promjene u govoru tijela mogu uključivati izbjegavanje kontakta očima, odvraćanje pogleda, okretanje, drhtanje ili ukočenost. Očitije promjene iskazane su spuštanjem glave i tijela, promjena stava ušiju, širenje zjenica i uvlačenje repa ispod tijela (Kenneth i sur., 2021.).

2.3.4. Patnja

Patnja je negativno emocionalno stanje koje proizlazi od nepovoljnih fizičkih, fizioloških i psiholoških okolnosti, u skladu s kognitivnim sposobnostima vrste i jedinke, te njihovog životnog iskustva (Nuffield Council on Bioethics, 2005.). Postoji širok spektar uzroka patnje. Mnoga emocionalna i mentalna stanja uzrokuju patnju kada postanu teška ili dugotrajna. Neki od primjera navedeni su u tablici 1 (Gregory, 2004.).

Tablica 1. Emocionalna i mentalna stanja koja izazivaju patnju (Izvor: Gregory, 2004.).

strah	bolest	anksioznost
glad	umor	tjeskoba
žeđ	dosada	nevolja
bol	usamljenost	fobija

2.4. Zlostavljanje

Zlostavljanje se definira kao društveno neprihvatljivo ponašanje, koje namjerno uzrokuje nepotrebnu bol, patnju, nevolju i/ili smrt životinje (Ascione, 2015.).

a

2.4.1. Fizičko zlostavljanje

Počinitelj fizičkog zlostavljanja podvrgava životinju raznim radnjama koje uzrokuju tjelesne ozljede. To uključuje udaranje nogama, udaranje rukama, bacanje životinje (uz zid, niz stepenice, kroz prozore), udaranje raznim predmetima, spaljivanje, utapanje i gušenje. Kao načini zlostavljanja ponekad se koriste kućanski aparati kao što su mikrovalna pećnica, perilica i sušilica rublja u koje mučitelji stave životinju. Primjena lijekova (npr. opojnih droga) i otrova (npr. mamac za puževe, metaldehid) također spadaju u vrstu fizičkog zlostavljanja. Ozljede se očituju uglavnom kao višestruki prijelomi kostiju u različitim fazama zacijeljivanja, dok neke ozljede bude sumnju jer su neuobičajene i 'ne uklapaju' se u priču vlasnika (Munro, 2008.).



Slika 1. Ozljede prilikom fizičkog zlostavljanja pasa
(Izvor: https://gs-aca.jimdofree.com/animal-cruelty-awareness-in-asia/)

2.4.2. Seksualno zlostavljanje

Drugi nazivi za seksualno zlostavljanje su sodomija i zoosadizam (Munro, 2008.). Seksualno zlostavljanje može se kategorizirati na temelju bilo koje radnje na genitalijama, anusu i rektumu (Merck, 2013.). Zakonodavstvo i društveno stajalište je da takav kontakt predstavlja „seksualni napad među vrstama“ i predstavlja problem iz tri razloga (Phillips i Loockwood, 2013.):

1. Seksualni kontakt ljudi s životinjama je prisilan budući da životinja ne može „pristati“.
2. Takva praksa često uzrokuje bol ili smrt životinja
3. Životinje ne mogu pristati ili komunicirati o svojem zlostavljanju

Vrste ozljeda zadobivene seksualnim zlostavljanjem su povrede rodnice i rektuma uzrokovane penetracijom penisa ili umetanjem različitih predmeta, prodorne rane oko rodnice i anusa, trauma ženskih genitalija (vulve, rodnice, maternice), te trauma muških genitalija (Munro, 2008.). Ovisno o veličini životinje i vrsti spolnog kontakta, ozljede nanesene seksualnim zlostavljanjem mogu uzrokovati i smrt životinje (Merck, 2013.).



Slika 2. Seksualno zlostavljanje životinje
(Izvor: https://veteriankey.com/sexual-abuse-of-animals/)

2.4.3. Emocionalno zlostavljanje

Emocionalno zlostavljanje može se definirati kao namjerno nanošenje nedaća drugoj jedinki. Uključuje izravno djelovanje ili propuštanje činjenja, odnosno, djela koja su prouzročila ili mogu prouzročiti ozbiljne poremećaje u ponašanju, kognitivne, emocionalne ili mentalne poremećaje (Merck, 2013.).

Kategorije koje se koriste kod definiranja načina emocionalnog zlostavljanja djece mogu se primijeniti i na životinje (Merck, 2013.):

1. Odbijanje: Emocionalna deprivacija, aktivno odbijanje pružanja emocionalne podrške i njegovanje sa spoznajom da je jedinki nanesena šteta

2. Terorizam: Uskraćivanje sigurnosti, neprijateljstvo ili stvaranje „klime straha“
3. Podrugljivost: Zadirkivanje, provociranje ili uznemiravanje koje uzrokuje frustraciju, bijes ili tjeskobu
4. Izolacija: Uskraćivanje socijalne distrakcije i druženje
5. Napuštanje: Prestanak skrbi i ostavljanje
6. Prekomjerni pritisak: Pretjerano zahtijevanje ili pritisak za izvođenjem ili postizanjem

2.5. Zanemarivanje

Zanemarivanje životinja opisuje se kao događaj u kojem je osoba lišila životinju hrane, vode, skloništa ili veterinarske njege, a često je to čin propusta koji proizlazi iz neznanja (Gerdin i McDonough, 2013.).

Osnovni načini zanemarivanja su izgladnjivanje, preobilno hranjenje/pretilost, dehidracija, napuštanje kućnih ljubimaca, neodgovarajući uvjeti smještaja i držanja, uskraćivanje veterinarske zdravstvene zaštite i liječenja, opsesivno sakupljanje životinja, ograničavanje kretanja, nehumano uzgajanje štenaca za prodaju, ostavljanje u automobilu tijekom ekstremnih vremenskih uvjeta i borbe pasa.

2.5.1. Izgladnjivanje

Izgladnjivanje je rezultat neodgovarajuće prehrane, kao na primjer, nedostatna količina hrane, hranjenje hranom niske kakvoće, isprekidano hranjenje. Također, pomanjkanje apetita često se pojavljuje kao simptom razvoja ili postojanja određenih patoloških stanja. Izgladnjivanje uzrokuje gubitak mišićne mase i masnog tkiva zbog nedostatka unosa proteina i kalorija, povećanog utroška ili kombinacije. Posljedice izgladnjivanja očituju se kao zaostajanje u rastu kod mladih životinja, dok gravidne životinje mogu roditi slabu novorođenčad ili mrtve fetuse (Merck, 2013.).



Slika 3. Izgladnjeli pas
(Izvor:https://www.santafenewmexican.com/news/local_news/reward-offered-for-information-on-starving-dog/article_c828c87c-3d43-5cd0-9b82-ed3f2db30922.html)

2.5.2. Preobilno hranjenje/pretilost

Zdravlje i dug život kućnih ljubimaca ugroženi su pretilošću. Životinje koje pate od pretilosti predisponirane su na inzulinsku rezistenciju, šećernu bolest, bolesti srca, visoki krvni tlak, kongestivno zatajenje srce, degenerativne promjene na lokomotornom sustavu, pojačanje simptoma osteoartritisa, bolesti usne šupljine, dermatološke probleme, respiratorni distres, distociju te smanjenu imunost (Toll i sur., 2010.).



Slika 4. Pretila mačka
(Izvor: https://www.fearfreehappyhomes.com/fat-cats-are-no-joke/)

2.5.3. Dehidracija

Dehidracija se često nalazi kod izgladnjelih životinja i pokazatelj je zanemarivanja životinja. Dehidracija se razvija zbog nemogućnosti pristupa vodi, nedostatka pitke vode ili fizičke slabosti životinje zbog koje ne može piti (Merck, 2013.).

2.5.4. Napuštanje kućnih ljubimaca

Promjene načina života (gubitak posla, razvodi, zdravstveni problemi), selidba, troškovi posjedovanja kućnih ljubimaca, zdravstveni problemi ili ozljede pasa i mačaka koji zahtijevaju više vremena i pažnje uz povećane troškove, agresivnost životinje, veći broj životinja u kući, alergije na životinje unutar obitelji neki su od najčešćih razloga za napuštanje životinja, a zbog kojih životinje često završe u skloništu (Endo, 2019.). Napuštanje životinja predstavlja ozbiljan problem koji može rezultirati optužbama za kazneno djelo. Temelje se na pokazateljima zanemarivanja kao što su izgladnjivanje, prisustvo ozljeda i uginuće životinje (Merck, 2013.).

2.5.5. Neodgovarajući uvjeti smještaja i držanja

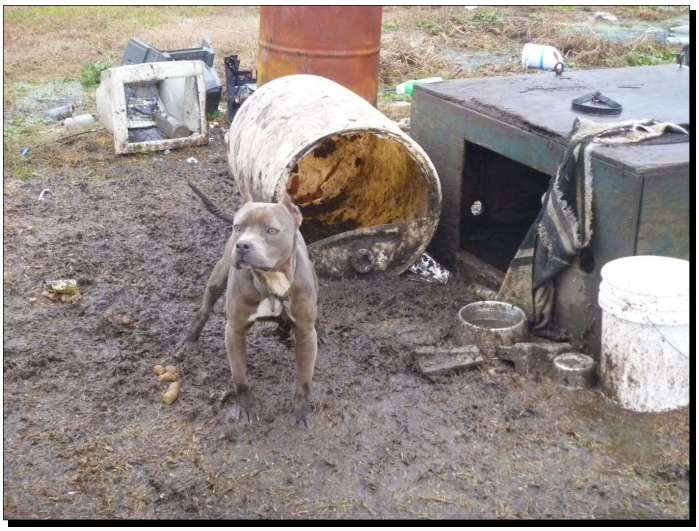
Pri procjeni zanemarivanja treba poduzeti kritičku i točnu procjenu životnih uvjeta životinje. Potrebno je procijeniti prikladnost skloništa, sigurnost zatvorenog prostora, razinu udobnosti te pristup hrani i svježoj vodi (Rogers i Stern, 2018.). Iako na svim zlostavljanim životinjama ne moraju biti uočljivi vanjski znakovi zlostavljanja i zanemarivanja, već prema uvjetima u kojima žive može se naslutiti kako se s njima postupa (West Park Animal Hospital, 2021.).

Neki od pokazatelja zanemarivanja s obzirom na neodgovarajuće uvjete držanja su (East Bay SPCA, 2016.):

a. Držanje životinja vani prilikom loših vremenskih uvjeta i ekstremnih vrućina bez osiguravanja odgovarajućeg skloništa
b. Kućni ljubimci lancima su vezani duže vrijeme bez redovitog hranjenja te prilikom loših i opasnih vremenskih uvjeta

c. Držanje kućnih ljubimaca u kavezima i kućicama koji su premali za vrstu i dob i u kojima se životinje ne mogu okrenuti, ustati, hodati te se normalno kretati

d. Držanje životinja na površinama koje su prekrivene izmetom, smećem ili opasnim predmetima koji ih mogu ozlijediti



Slika 5. Neadekvatni uvjeti smještaja i držanja psa
(Izvor: https://www.peta2.com/news/dogs-suffering-outdoors-doghouses/)

2.5.6. Uskraćivanje veterinarske zdravstvene zaštite i liječenja

Potreba za pružanjem medicinske pomoći životinjama je prepoznata kao ljudska dužnost (Coleman, 2005.), a uskraćivanje te pomoći može se prepoznati po otvorenim inficiranim ranama, mršavosti, nepravilno saniranim prijelomima, bolestima zuba i dugotrajnih bolestima povezanih s neliječenim bolestima bubrega, tumorima, infekcijama te metaboličkim bolestima (Rogers i Stern, 2018.).

2.5.7. Opsesivno sakupljanje životinja

Izraz „sakupljanje životinja“ odnosi se na opsesivnu potrebu za prikupljanjem i posjedovanjem životinja radi brige o njima što rezultira slučajnim ili nenamjernim zanemarivanjem ili zlostavljanjem (Cassiday, 2016.). Sakupljanje je zastrašujući oblik zanemarivanja, a godišnje obuhvaća oko 250 000 životinja. U ovom slučaju zanemarivanje proizlazi iz postupaka ili propuštanja radnji koji se pripisuju složenim i često pogrešno shvaćenim mentalnim stanjima sakupljača životinja (Byrd i sur., 2020.).

Sakupljanje životinja definiraju četiri karakteristike (Patronek i sur., 2006.):

1. Ne osiguravanje minimalnih sanitarnih standarda, prostora, prehrane i veterinarske skrbi za životinje.
2. Pojedinac negira nemogućnost pružanja minimalne skrbi te učinak tog neuspjeha na dobrobit životinja, kućanstva i okoliša.
3. Opsesivni pokušaji nagomilavanja ili održavanja „kolekcije“ životinja uslijed progresivno pogoršanih uvjeta držanja.
4. Poricanje ili umanjivanje problema kao i životnih uvjeta ljudi i životinja.

2.5.8. Ograničavanje kretanja

Izrazi „vezivanje lancima“ (chaining) i „privezivanje“ (tethering) odnose se na praksu vezanja psa na nepokretni objekt i ostavljanja bez nadzora. Izraz „vezivanje lancima“ označava situacije u kojima se koriste teški, debeli lanci, dok se „privezivanje“ najčešće odnosi na djelomično zadržavanje na užetu, lakšem lancu ili remenici (The Human Society of the US, 2021.). Vezivanje također može uzrokovati dosadu kod životinje što rezultira samoozljeđivanjem (Byrd i sur., 2020.), urastanjem ovratnika u kožu, tjeskobom, agresivnošću, a često je povezano s neredovitim hranjenjem, neodgovarajućom veterinarskom skrbi, držanjem pasa na ekstremnim vremenskim uvjetima te u području kontaminiranom urinom i izmetom (The Human Society of the US, 2021.). U RH prema Zakonu o zaštiti životinja, članku 51. zabranjeno je držati pse stalno vezane ili ih držati u prostorima za odvojeno držanje pasa bez omogućavanja slobodnog kretanja izvan tog prostora (NN 102/17, 32/19).



Slika 6. Držanje psa na lancu (Izvor: https://www.peta.org/issues/animal-companion-issues/cruel-practices/chaining-dogs/neglected-chained-dogs/)

2.5.9. Nehumano uzgajanje štenaca za prodaju

Eng. „*puppy mills*“ su komercijalni uzgajivački objekti u kojima se u nehumanim uvjetima uzgaja pse isključivo radi zarade, a u kojima nisu zadovoljene fiziološke i etološke potrebe pasa (McMillan, 2012.). Zbog mnoštva životinja, psi se drže u lošim, pretrpanim kavezima, 24 sata dnevno, sedam dana u tjednu, često s malo ili nimalo kontakta s ljudima ili vanjskim svijetom ((Katz, 2009.; Bloch, 2020.). U objektima nazvanima „*puppy mills*“ pse su smješteni u nehigijenskim uvjetima, bez odgovarajuće veterinarske skrbi, ali u mnogim državama uzgajivači i dalje imaju licence koje im omogućavaju rad (Katz, 2009.). Zbog smještaja u takvim uvjetima tijekom cijelog reproduktivnog života i neodgovarajuće socijalizacije, odrasli psi (udomljeni) i štenci iz takvih uzgoja (kupljeni) često očituju probleme u ponašanju kada jednom, kao kućni ljubimci, dođu u kućanstvo. Potkrijepljeno istraživanjem, psi iz takvih objekata u usporedbi s psima iz normalnih uzgoja, imaju veće stope zdravstvenih problema, straha, a znatno niže stope održivosti i energije. Također pokazuju manju stope agresivnosti prema drugim psima, nepoznatim ljudima i vlasniku. Iako na prvu djeluje pozitivno, proizlazi iz straha koji suzbija normalno agresivno ponašanje (McMillan, 2012.). Uz sve navedeno, takvi psi često pate i od posljedica određenih genetskih poremećaja (Bloch, 2020.).



Slika 7. Nehumani uzgoj pasa, eng. „*puppy mills*“
(Izvor: http://www.humanedecisions.com/puppy-mills-commercial-and-backyard-dog-breeders/)

2.5.10. Ostavljanje u automobilu tijekom ekstremnih vremenskih uvjeta

Prilikom ostavljanja životinja u vozilima za vrućeg vremena, smrt može nastupiti za samo nekoliko minuta, a ako životinja ostane živa, može patiti od niza cjeloživotnih fizičkih problema (Phillips i Lockwood, 2013.). Toplinski udar može biti uzrok smrti životinje tijekom cijele godine, a ne samo ljeti. Također, bitno je naglasiti da različite pasmine različito reagiraju na visoku okolišnu temperaturu. Tako npr. brahiocefalični i dugodlaki psi, kao i psi koji pate od srčanih ili dišnih problema skloniji su toplinskom udaru (Kauffman, 2021.). Temperatura u autu, u kratkom roku, može doseći dvostruko veće temperature od vanjskih. Zatamnjeni prozori, parkiranje u hladu ili ostavljanje otvorenih prozora ne snižavaju značajno temperaturu te psi u samo šest minuta mogu uginuti u automobilu (RSPCA, 2016.).

2.5.11. Borbe pasa

Jedan od jezivijih oblika nasilja nad životinjama je borba pasa. Psi se uzgajaju izolirano, pa većinu svog života provedu na kratkim, teškim lancima. Žrtvama borbi pasa uglavnom su kupirane uši i rep, kako bi se minimalizirali znakovi normalnog govora tijela životinje i kako bi se ograničila područja koja drugi pas može uhvatiti tijekom borbe (ASPCA, 2017.). Pasmina pasa koji se najčešće koriste u borbama su američki pit bull terijer (Merck, 2013.). Trenirani su da budu agresivni prema drugim psima, a pokorni ljudima, jer agresija prema ljudima se ne tolerira kod pasa za borbu (McDonough i sur., 2014.). Vezanje teškim lancima služi za razvijanje mišićne mase, trčanje na traci, držanje i hvatanje predmeta dok je obješen uobičajene su metode treninga. Nadalje, ukradeni ili zalutali psi, mačke ili druge životinje, zatvorene u istom prostoru s takvim psom služe kao živi mamci (Gibson, 2005.). Mali psi koji se bore s velikim psima obično imaju ugrizne rane na glavi, a često i na prsnom košu, trbuhu, leđima i nogama. Naučeni da hvataju i drže protivnika, ugrizi uzrokuju duboke ubodne rane, razderotine, ogrebotine i prijelome (Merck, 2013.). Borba završava kada se pas sam povuče iz borbe, kada ga voditelj ukloni iz borbe ili kada ugine. Psi koji se odbijaju boriti ili izgube bore kompromitiraju vlasnikovu reputaciju koji ih potom često premlaćivanjem, vješanjem, utapanjem ili pucanjem u životinju, ubija (Kalof i Taylor, 2007.; ASPCA, 2017.).

2.5.12. Osnovni (uobičajeni) pokazatelji zanemarivanja životinja

Neki od najčešćih veterinarskih nalaza u zlostavljanih/zanemarivanih životinja su (Byrd i sur.,2020.):

- Ugrađeni ovratnici ili držanje na lancu
- Dugački nokti
- Razvojne abnormalnosti zbog kronične pothranjenosti
- Kongenitalni deformiteti/abnormalnosti zbog parenja u srodstvu
- Neuredan dlačni pokrivač
- Vanjska invadiranost parazitima
- Unutarnja invadiranost parazitima
- Rane nastale borbom
- Neliječena medicinska stanja
- Stanja povezana s neprikladnim uvjetima smještaja
- Ugibanje

2.6. Povezanost zlostavljanja životinja i obiteljskog nasilja

„Kada se zlostavljaju životinje, ljudi su u opasnosti, a kada se zlostavljaju ljudi, životinje su u opasnosti“ (McEwen, 2017.). Okrutnost prema životinjama i nasilje prema ljudima imaju nešto zajedničko: žrtve su živa bića koja osjećaju bol, mogu iskusiti nevolju i umrijeti od ozljeda. Sve donedavno se smatralo da nasilje nad životinjama nije povezano s nasiljem nad djecom, starijima kao i s drugim oblicima zlostavljanja u obitelji. Sada je uspostavljena korelacija između tih oblika zlostavljanja (Hodges, 2008.), a zlostavljači životinja potječu iz svih socioekonomskih, spolnih, rasnih i dobnih skupina (McEwen, 2017.). Istraživanjima je dokazana vjerojatnost da će zlostavljači životinja sudjelovati u kriminalnim radnjama, 3 puta je veća vjerojatnost da su počinili neka druga kaznena djela poput ubojstva, silovanja, pljačke, napada, uznemiravanja, prijetnja, zloupotrebe droga. Djeca koja su svjedoci okrutnosti prema životinjama, imaju 3 do 8 puta veću vjerojatnost da će zlostavljati životinje (Johnson, 2018.). Također, djeca i adolescenti mogu zlostavljati životinje iz znatiželje ili istraživanja, poboljšanja raspoloženja (npr. radi ublažavanja dosade ili depresije), zbog pritiska vršnjaka, kao način emocionalnog zlostavljanja drugih ili kao praksa/vježba za buduće nasilje usmjereno prema ljudima (Hodges, 2008.).

Posljednjih godina uspostavljena je snažna veza između zlostavljanja životinja i nasilja u obitelji. Okrutnost prema životinjama može se smatrati prediktorom budućeg obiteljskog nasilja. Roditelji koji zanemaruju ili zlostavljaju životinje mogu također zanemarivati ili zlostavljati vlastitu djecu (Hodges, 2008.). Otprilike, 66% počinitelja okrutnosti nad životinjama bili su očevi ili muškarci u kući, a u otprilike 33% kućanstava u kojima se odvija nasilje djeca su bila počinitelji zlostavljanja životinja. Zlostavljači se često koriste prijetnjama prema obiteljskom ljubimcu kako bi zadržali kontrolu nad žrtvama (Johnson, 2018.), a poruka koju šalju je-pogledaj što mogu učiniti tvojoj životinji i zamisli što mogu učiniti tebi' (Hodges, 2008.). Istraživanjima je otkriveno da zlostavljači ozljeđuju ili ubijaju kućnog ljubimca samo kako bi spriječili žrtvu da ode (Johnson, 2018.). Nadalje, u jednom istraživanju, 46% uhićenih zbog okrutnosti nad životinjama već su bili privedeni zbog obiteljskog nasilja. Gotovo 12 do 80% pretučenih žena izvještava da im je nasilnik prijetio da će ozlijediti, ili je stvarno ozlijedio ili ubio kućnog ljubimca. Odlazak iz kuće odgađalo je 18 do 65% pretučenih žena, iz straha da će nasilnik

ozlijediti njihovog ljubimca. Kada žrtva napusti dom i ode u sklonište, 50% ili više kućnih ljubimaca ostane s nasilnikom (Johnson, 2018.).

2.7. PRIKAZ SLUČAJA

2.7.1. Zahtjev suda

Temeljem rješenja Općinskog državnog odvjetništva u Virovitici određeno je veterinarsko vještačenje, kojim se nalažu biološka vještačenja i pretrage zbog kaznenog djela „Ubijanje ili mučenje životinja“ iz članka 205. stavak 1. i stavak 2. Kaznenog zakona. Zadatak vještačenja na temelju dostavljene dokumentacije i materijala bio je utvrditi da li na dostavljenim predmetima; izuzetom uzorku tapisona, izuzetom uzorku traga krvi sa daske stranice ograde i komadu drveta ima bioloških tragova životinjskog podrijetla te ako ima da se izvrši DNA s ciljem utvrđivanja vrsne pripadnosti, jedinstvenog profila i povezivanjem s DNA pronađene lešine psa na mjestu događaja, a za kojeg postoje opravdane indicije da je sudjelovao u borbi. Nadalje, utvrđivanje starosti postmortalnih procesa odnosno približno vrijeme i razlog uginuća lešine. Određivanje pasminske pripadnosti lešine s ciljem utvrđivanja radi li se o opasnom psu prema Pravilniku o opasnim psima (NN br. 117/2008) te identifikacija kostiju pronađenih u bunaru u blizini mjesta za koje se sumnja da je počinjeno kazneno djelo mučenja i ubijanja pasa te borbe pasa.

Spis u pravnoj stvari dostavljen je stalnim sudskim vještacima za veterinarsku medicinu, djelatnicima Zavoda za sudsko i upravno veterinarstvo, Veterinarskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

2.7.2. Nalaz iz sudskog spisa

Prilikom očevida u napuštenim gospodarskim objektima, štalama za držanje stoke, gdje su osumnjičeni počinili kazneno djelo „Ubijanje ili mučenje životinja“ iz čl. 205 st. 1. i st. 2. KZ-a, sudjelujući u ilegalnim borbama pasa na koji način su životinje zlostavljali, nanosili im nepotrebnu bol i patnju, uslijed kojih je došlo do uginuća više pasa čije su lešine odbacivali u blizini mjesta održavanja borba. Na mjestu događaja, u napuštenoj štali nađen je prostor ograđen daskama sa tri strane, nalik toru za stoku. Iz navedenog prostora izuzeti su uzorci i dostavljeni na vještačenje: a) OMOT 1 – uzorak tapisona žute boje izuzet izrezivanjem komada vel. 6x7,5 cm sa tragovima nalik na sasušenu krv prožetu u tkaninu, b) OMOT 2- komad drveta vel. 31x4,5 i debljine oko 2cm, sa tragovima nalik na sasušenu krv prožetu u drvo i c) OMOT 6- uzorak traga nalik

na krv u obliku sasušene mrlje vel. 5x9 cm isijecanjem sa podlogom. Kako bi se utvrdila vrsna pripadnost provedena je molekularna identifikacija životinje utvrđivanjem za vrstu specifičnih polimorfizama na genu citokrom b (CYT b). Nadalje, u drugoj napuštenoj štali prilikom očevida pronađena je lešina psa, označena brojčanom oznakom 13 (OMOT 13), u pvc vreći s natpisom „*friend economy*“ pakiranje od 10 kg hrane za pse. U vrijeme pronalaska, na lešini su uočene uznapredovale truležne promjene. Djelatnici lokalne veterinarske stanice lešinu su pohranili na -20^{O}C do dostave na vještačenje. Kako bi se odredio uzrok i vrijeme smrti napravljena je razudba lešine u sekcionoj dvorani Zavoda za patologiju. Prije same razudbe napravljeno je RTG snimanje glave i vrata, trupe te prednjih i stražnjih udova lešine, u latero- lateralnoj i dorzo- ventralnoj projekciji. Obdukcijom su utvrđene ozljede na glavi i prsnom košu. Na dorzalnom dijelu glave multifokalno se nalaze oštećenja kože. Nakon skidanja kože i parijetalne muskulature uočavaju se multiple frakture parijetalne, okscipitalne i bazisfenoidalne kosti, s multiplim koštanim fragmentima, otvaranjem lubanjske šupljine i okolnim krvarenjem. Po obilježjima koja imaju, oštećenja kože glave možemo svrstati u rane nagnječine koje nastaju udarcem tupo-tvrdog sredstva na tvrde podloge (kosti), prilikom kojeg dolazi do gnječenja kože i potkožnog tkiva. Iako su truležni procesi na lešini uznapredovali, jasno se uočavaju neoštri rubovi rana koji su karakteristični za tu vrstu rana. U zadnjoj trećini grudnog koša desne strane trupa, u gornjem dorzalnom dijelu nalazi se područje nagnječenja, tamnije crvene boje vel. 12x6cm. Osim nagnječenja tkiva na području prsnog koša nema većih oštećenja, poput prekida kontinuiteta kože i/ili prijeloma rebara. Opisane ozljede na glavi i prsnom košu su jedine vidljive na životinji, no postoji mogućnost da su uznapredovale postmortalne promjene donekle mogle „sakriti“ manje ožiljke dužine do 10 mm, koje su mogle nastati prilikom borbi ako je pas sudjelovao u njima, a događaj se morao odviti prije najmanje 14 dana kako bi došlo do cijeljena malih oštećenja kože. Uz već navedene uzorke, na vještačenje su dostavljene i kosti pronađene u arteškom bunaru označene brojčanom oznakom 8 (OMOT 8). Iako je u opisu materijala navedeno da se radi o samo o gornjem dijelu lubanje sa zubima nepoznate životinje, dostavljene su i kosti zdjelice, koje su s lubanjom bile međusobno povezane ledom. Osteološkom analizom provedenom na Zavodu za anatomiju, histologiju i embriologiju utvrđeno je da se radi o lubanji psa s oštećenim lubanjskim dijelom, kosti lica (*ossa faciei*) uglavnom su očuvane i prisutno je cjelovito trajno zubalo. Lijeva i desna bočna kost (*os coxae sinister et dexter*) psa s koštano sraslom zdjeličnom simfizom (*symphysis pelvina*). Nakon ispumpavanja bunara, na dubini od 13m pronađene su kosti: zdjelica, gornji dio

lubanje sa dva zuba, jedna kost tzv. „lažno rebro“ i jedna kost kralješka, označene brojčanom oznakom 12 (OMOT 12). Analizom kosti iz omota 12 utvrđeno je da se također radi o lubanji psa, koja je cjelovita. Po razvijenim alveolama je vidljivo da je bilo prisutno cjelovito trajno zubalo, od čega je sačuvan samo lijevi četvrti pretkutnjak (P4). Lijeva i desna bočna kost (*os coxae sinister et dexter*) psa, zdjelična simfiza koštano je srasla samo u kaudalnom dijelu. Rebro (costa) također od psa, kao i slabinski kralježak (*vertebra lumbalis*) sa sraslom epifizom. S ciljem utvrđivanja postoje li preklapanja u DNA profilu između lešine psa za kojeg postoje sumnje da je sudjelovao u borbi pasa i uzetih uzoraka s mjesta mogućeg počinjenja kaznenog djela provedena je genotipizacija utvrđivanjem jedinstvenog DNA profila umnažanjem seta kratkih tandemskih ponavljanja značajnih za psa lančanom reakcijom polimeraze. Pretrage za određivanje vrsne pripadnosti i DNA profila provedene su na Zavodu za sudsko i upravno veterinarstvo.

4. RASPRAVA

Životinje su od davnina korištene kao izvor namirnica i različitih uporabnih predmeta životinjskog podrijetla, kao pomoć u teškim fizičkim poslovima te za prijevoz, a danas u sve značajnijem broju kao kućni ljubimci oplemenjuju svakodnevni život u brojnim kućanstvima. Njihova je uloga u životu čovjeka oduvijek bila od iznimnog značaja, međutim, dovedena u ovisnost o čovjeku, postala je vrlo ranjiva skupina na čiju dobrobit čovjek ima izniman utjecaj.

Značajne društvene promjene posljednjih su desetljeća utjecale na znatno povećanje broja kućnih ljubimaca. Većina vlasnika kućnih ljubimaca o njima skrbi na primjeren način, pazeći da ne bi ugrozili dobrobit pasa. Međutim, na žalost, određen broj vlasnika kućnih ljubimaca, također zbog različitih razloga, o svome kućnom ljubimcu ne skrbi na pravilan način, ili mu čak, svjesno i namjerno nanosi, bol, uzrokuje stres, pojavu straha ili dovodi životinju u stanje u kojem ona pati.

U Republici Hrvatskoj na snazi je nekoliko pravnih akata koji izravno reguliraju problematiku vezanu uz zaštitu dobrobiti životinja u kontekstu sprečavanja i sankcioniranja postupaka prema životinjama koji se mogu svesti pod naziv zanemarivanje i zlostavljanje životinja. Najvažniji akti koji reguliraju navedenu problematiku su: Zakon o zaštiti životinja (NN 102/2017), Kazneni zakon (NN 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015, 101/2017) te Zakon o veterinarstvu (NN 82/13, 148/13, 115/18). Također, nije zanemariva i uloga određenih nevladinih i neprofitnih udruga koje su prepoznate po svome radu u cilju zaštite dobrobiti životinja kao i promicanje prava životinja.

Dobrobit životinja, definirana kao način na koji se životinja nosi s uvjetima okoliša predmnijeva da je životinja zdrava, dobro njegovana, sigurna, ako joj je udobno, omogućeno joj je da izrazi vrsti specifično ponašanje, da ne trpi bolove, ne osjeća strah i nije izložena patnji da joj je vlasnik pružio zaštitu od bolesti i veterinarsku njegu, prikladno sklonište, držanje, hranidbu, prikladan odnos s čovjekom te humano klanje/ubijanje (Poletto i Hötzel, 2012.; AVMA, 2021.). Dakle, svaka životinja koju čovjek drži mora biti zaštićena od nepotrebnih patnji (FAWC, 2012.). Najbolje smjernice, odnosno minimum uvjeta koji bi morali biti zadovoljeni kako bi mogli govoriti o zaštiti dobrobiti životinja su zadovoljavanje Pet sloboda (sloboda od gladi i žeđi, sloboda od

neudobnosti, sloboda od bola, ozljeda i bolesti, sloboda izražavanja ponašanja svojstvenog vrsti, sloboda od straha i stresa) (FAWC, 2012.). A stanja suprotna doborbiti su stres, strah, bol i patnja.

Zlostavljanje se definira kao društveno neprihvatljivo ponašanje, koje namjerno uzrokuje nepotrebnu bol, patnju, nevolju i/ili smrt životinje (Ascione, 2015.), a tri su osnovne vrste zlostavljanja: fizičko, seksualno i emocionalno zlostavljanje. Za razliku od zlostavljanja, zanemarivanje se opisuje kao događaj u kojem je osoba lišila životinju hrane, vode, skloništa ili veterinarske njege, a često je to čin propusta koji proizlazi iz neznanja (Gerdin i McDonough, 2013.). Osnovni načini zanemarivanja su izgladnjivanje, preobilno hranjenje/pretilost, dehidracija, napuštanje kućnih ljubimaca, neodgovarajući uvjeti smještaja i držanja, uskraćivanje veterinarske zdravstvene zaštite i liječenja, opsesivno sakupljanje životinja, ograničavanje kretanja, nehumano uzgajanje štenaca za prodaju, ostavljanje u automobilu tijekom ekstremnih vremenskih uvjeta i borbe pasa. Unatoč različitim nalazima na zlostavljanim i zanemarivanim životinjama, ipak je moguće istaknuti neke od najčešćih veterinarskih nalaza na temelju kojih veterinar može posumnjati radi li se o zlostavljanoj odnosno, zanemarenoj životinji, a to su ugrađeni ovratnici ili držanje na lancu, dugački nokti, razvojne abnormalnosti zbog kronične pothranjenosti, kongenitalni deformiteti/abnormalnosti zbog parenja u srodstvu, neuredan dlačni pokrivač, vanjska invadiranost parazitima, unutarnja invadiranost parazitima, rane nastale borbom, neliječena medicinska stanja, stanja povezana s neprikladnim uvjetima smještaja, ugibanje.

Okrutnost prema životinjama i nasilje prema ljudima imaju nešto zajedničko: žrtve su živa bića koja osjećaju bol, mogu iskusiti nevolju i umrijeti od ozljeda. Sve donedavno se smatralo da nasilje nad životinjama nije povezano s nasiljem nad djecom, starijima kao i s drugim oblicima zlostavljanja u obitelji. Sada je uspostavljena korelacija između tih oblika zlostavljanja (Hodges, 2008.), a zlostavljači životinja potječu iz svih socioekonomskih, spolnih, rasnih i dobnih skupina (McEwen, 2017.).

Na temelju svega navedenog i u svjetlu činjenice da je sve veći broj kućanstava u zapadnoj civilizaciji koje drže kućne ljubimce veću pozornost treba usmjeriti na znakove koji bi na vrijeme upućivali da je životinja izložena neprimjerenim postupcima te uvjetima držanja koji narušavaju njenu dobrobit. Isto tako, uzimajući u obzir pojavu zlostavljanja životinja koje čine mladi (djeca i adolescenti) veći društveni angažman, kao i angažman stručnjaka odgovarajućih profila trebao bi biti usmjeren na edukaciju mlađih naraštaja o društvenoj neprihvatljivosti takvoga ponašanja te posljedicama koje takvo

ponašanje može uzrokovati životinji, ali i istaknuti da zakonska regulativa prepoznaje neprihvatljivo ponašanje prema životinjama u kontekstu mogućnosti za sankcioniranje počinitelja.

U prilogu raspravi o zlostavljanju i zanemarivanju životinja iznesen je sudski slučaj zlostavljanja životinja koje su, po svemu sudeći bile primorane sudjelovati u borbama pasa. Vještačenjem relevantnih činjenica i okolnosti koje su razmotrene u zaključeno je da sporni uzorci potječu od vrste domaći pas te da su sve dostavljene kosti svojim morfološkim obilježjima odgovarale kostima vrste domaći pas (*Canis familiaris*) te pasmine križanca u tipu pit bull terijera. Nadalje, dostavljene lubanje izgledom su bile vrlo slične te su odgovarale obliku glave karakterističnom za brahiocefalične pasmine. Prema veličini kostiju utvrđeno je da se radi o srednje velikim psima. Patoanatomskom pretragom lešine pronađenog psa utvrđeno, između ostalog, da je predmetna životinja uginula zbog teških višestrukih prijeloma kostiju lubanje nastalih jačim djelovanjem mehaničke sile na relativno široj površini svoda lubanje sa posljedičnim teškim oštećenjem tkiva mozga.

4. ZAKLJUČCI

1. Dobrobit životinja se odnosi na njihovo fizičko stanje, psihičko stanje i uvjete u kojima žive. Predstavlja odgovornost čovjeka prema njima u smislu pružanja najbolje moguće brige i skrbi, odnosno zadovoljavanja pet osnovnih sloboda.
2. U današnje vrijeme slučajevi zanemarivanja i zlostavljanja životinja češći su od očekivanog, jednim dijelom zbog neznanja da se radi o zanemarivanju, a drugim dijelom namjernim nasiljem nad životinjama.
3. Mnogi ljudi ne znaju koji oblici zanemarivanja i zlostavljanja postoje te razliku između jednog i drugog, zbog toga treba provoditi edukacije među populacijom ljudi da bi se povećala svijest o dobrobiti životinja i nasilju nad njima.
4. Postoji poveznica između obiteljskog nasilja i nasilja nad životinja, često jedan oblik nasilja ukazuje i na drugi.

5. LITERATURA

1. ANONYMUS: Zakon o zaštiti životinja. Narodne novine br. 102/2017
2. ANONYMUS: Zakon o veterinarstvu. Narodne novine br. 82/2013, 148/2013
3. Ascione, F.R. (2015): Children Who Are Cruel to Animals: A Review of Research and Implications for Developmental Psychopathology. Dostupno na: https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.2752/089279393787002105 [14.04.2021.]
4. ASPCA (2017): The Criminal, Underground World of Dogfighting. Dostupno na: https://www.aspca.org/animal-cruelty/dogfighting [14.06.2021.]
5. AVMA (2021): Animal Welfare: What Is It? Dostupno na: Animal Welfare: What Is It? | American Veterinary Medical Association (avma.org) [20.01.2021.]
6. Beaver, B. (2019): Equine Behavioral Medicine, 1st ed., Academic Press. London, UK.
7. Bloch, L. (2020): Why you don't want a puppy from a puppy mill. Dostupno na: https://www.marinij.com/2020/09/14/why-you-dont-want-a-puppy-from-a-puppy-farm/ [12.06.2021.]
8. Broom, D. M., A. F. Fraser (2007): Domestic Animal Behaviour and Welfare, 4th ed., CABI. Wallingford, UK.
9. Broom D. M., K. G.Johnson (1993): Stress and Animal Welfare. Kluwer Academic Publishers, Dordrecht, Netherlands.
10. Byrd, J. H., P. Norris, N. Bradley-Siemens (2020): Veterinary Forensic Medicine and Forensic Sciences. CRC Press, Boca Raton, FL.
11. Cassiday, K. L. (2016): Animal Hoarding. Dostupno na: Animal Hoarding | Anxiety and Depression Association of America, ADAA [26.05.2021.]
12. Coleman, P. (2005): Man ['s Best Friend] Does Not Live By Bread Alone: Imposing a Duty to Provide Veterinary Care.

    Dostupno na: https://www.animallaw.info/article/mans-best-friend-does-not-live-bread-alone-imposing-duty-provide-veterinary-care [20.04.2021]

13. Duncan, I. J. H. (2019): Animal Welfare: A Brief History. Dostupno na: Animal Welfare: A Brief History (fondation-droit-animal.org) [20.01.2021.]

14. East Bay SPCA (2016): Signs of Animal Cruelty and Neglect. Dostupno na: https://eastbayspca.org/wp-content/uploads/2016/09/Signs-of-Animal-Cruelty-Neglect-EastBaySPCA.pdf [25.05.2021.]

15. Elischer, M. (2019): The Five Freedoms: A history lesson in animal care and welfare.

    Dostupno na: The Five Freedoms: A history lesson in animal care and welfare - 4-H Animal Science (msu.edu) [20.01.2021.]

16. Endo, J. (2019): Why Animals Are Abandoned. Dostupno na: Why Animals Are Abandoned (apnews.com) [13.04.2021.]

17. Farm Animal Welfare Council (2012): Five Freedoms. Dostupno na: [ARCHIVED CONTENT] Farm Animal Welfare Council - 5 Freedoms (nationalarchives.gov.uk) [28.01.2021.]

18. Gaynor, J. S., W. W. Muir (2015): Veterinary Pain Management, 3th ed., Elsevier Mosby. St. Louis, Missouri, US.

19. Gerdin, J. A., S. P. McDonough (2013): Forensic Pathology of Companion Animal Abuse and Neglect. DOI: 10.1177/0300985813488895

20. Gibson, H. (2005): Detailed Discussion of Dog Fighting. Dostupno na: https://www.animallaw.info/article/detailed-discussion-dog-fighting [14.06.2021.]

21. Gregory, N. G. (2004): Physiology and Behaviour of Animal Suffering. Blackwell Science Ltd, Oxford, UK.

22. Hodges, C. (2008): The Link: Cruelty to Animals and Violence Towards People. Dostupno na: The Link: Cruelty to Animals and Violence Towards People | Animal Legal & Historical Center (animallaw.info) [11.05.2021.]

23. Johnson, S. A. (2018): Animal cruelty, pet abuse and violence: the missed dangerous connection. Dostupno na: Animal cruelty, pet abuse & violence: the missed dangerous connection - MedCrave online [24.05.2021.]

24. Kalof, L., C. Taylor (2007): The Discourse of Dog Fighting. Dostupno na: https://sci-hub.se/10.1177/016059760703100403 [14.06.2021.]

25. Katz, R.F. (2009): What is a Puppy Mill?

Dostupno na: https://www.animallaw.info/article/what-puppy-mill [12.06.2021.]

26. Kauffman, M. (2021): The dangers of leaving dogs in cars. Dostupno na: https://www.hsnt.org/post/the-dangers-of-leaving-dogs-in-cars [13.06.2021.]

27. Kenneth, M., D. Horwitz, G. Landsberg (2021): Fears, Phobias and Anxiety in Cats and Dogs. Dostupno na: Fears, Phobias, and Anxiety in Cats and Dogs | VCA Animal Hospital (vcahospitals.com) [29.03.2021.]

28. McDonough, S. P., J. Gerdin, A. Wuenschmann, B.J. McEwen, J.W. Brooks (2014): Illuminating Dark Cases: Veterinary Forensic Pathology Emerges. Dostupno na: https://sci-hub.se/10.1177/0300985814551582 [14.06.2021.]

29. McEwen, B. (2017): Eternally Vulnerable: The Pathology of Abuse in Domestic Animals. Dostupno na: Eternally Vulnerable: The Pathology of Abuse in Domestic Animals (nih.gov) [09.04.2021.]

30. McMillan, F. D. (2012): *Puppy mills*: The Scientific Evidence of Harm They Cause to Dogs. Dostupno na: https://centerforshelterdogs.tufts.edu/blog/puppy-mills-the-scientific-evidence-of-harm-they-cause-to-dogs/ [12.06.2021.]

31. Merck, M.D. (2013): Veterinary Forensic: animal cruelty investigations 2nd ed., Blackwell Publishing. Ames, Iowa, USA.

32. Munro, R., H. M. C. Munro (2008): Animal Abuse and Unlawful Killing, Forensic Veterinary Pathology. Elsevier Saundere, London, UK.

33. Nuffield Council on Bioethics (2005): The ethics of research involving animals. Nuffield Council on Bioethics. London, UK.

34. Patronek, G. J., L. Loar, J.N. Nathanson (2006): Animal Hoarding. Dostupno na: https://vet.tufts.edu/wp-content/uploads/AngellReport.pdf [25.05.2021]

35. Phillips, A., R. Lockwood (2013): Investigating and Prosecuting Animal Abuse. National District Attorneys Association. Alexandria, Virginia, US.

36. Poletto, R., M. J. HÖtzel (2012): The five freedoms in the global animal agricultural market:challenges and achievemnts as oportunities. Anim. Front. 2, 22-30.

DOI: 10.2527/af2012-0045

37. Rogers, E. R., A. W. Stern (2018): Veterinary Forensics: Investigation, Evidence Collection and Expert Testimony. CRC Press, Boca Raton, FL.

38. RSPCA (2016): It only takes 6 minutes for a dog to die in a hot car. Dostupno na: https://justsixminutes.com.au/ [13.06.2021.]

39. The Human Society of the US (2021): Chaining and tethering dogs. Dostupno na:

Chaining and tethering dogs FAQ | The Humane Society of the United States [25.05.2021.]

40. Toll P. W., R. M. Yamka, W.D. Schoenherr, M.S. Hand (2010): Small Animal CLinical Nutrition. Mark Morris Institute, Topeka, KS.

41. Turk R., I. Jukić, M. Samardžija, M. Robić, M. Belić (2017): Neuro-hormonska regulacija stresnog odgovora i učinak na imunost domaćih životinja. Dostupno na: file:///C:/Users/Marija/Downloads/06_Turk_Neuro_hormonska_regulacija_stresnog_odgovora.pdf [16.02.2021.]

42. Webster, J. (2016): Freedoms, Dominions and " A Life Worth Living „ .

Dostupno na: Animals | Free Full-Text | Animal Welfare: Freedoms, Dominions and "A Life Worth Living" | HTML (mdpi.com) [28.01.2021.]

43. West Park Animal Hospital (2021): Sings of animal abuse or neglect and how you can help? Dostupno na: Signs Of Animal Abuse Or Neglect And How You Can Help - West Park Animal Hospital [25.05.2021]

6. SAŽETAK

ZLOSTAVLJANJE I ZANEMARIVANJE KUĆNIH LJUBIMACA

Psi i mačke su životinje koje se najčešće drže kao kućni ljubimci, a osiguravanje njihove dobrobiti kroz pet osnovnih sloboda dužnost je i obveza svakog vlasnika. Legistlativa Republike Hrvatske prepoznaje važnost zaštite dobrobiti životinja te u nekoliko trenutačno važećih akata regulira navedenu problematiku. Iako je zanemarivanje i zlostavljanje regulirano zakonom, nažalost, veterinari se nerijetko u svojoj praksi susreću sa slučajevima zlostavljanja i zanemarivanja životinja. Isto tako, nemali broj slučajeva obiteljskog nasilja povezan je i sa slučajevima društveno neprihvatljivog ponašanja prema životinjama.

Ključne riječi: dobrobit, zanemarivanje, zlostavljanje, kućni ljubimci

7. SUMMARY

ABUSE AND NEGLECTION OF PETS

Dogs and cats are animals that are the most often kept as pets, and ensuring their welfare through the Five freedoms is the duty and obligation of every owner. The legislation of the Republic of Croatia recognizes the importance of protecting animal welfare and regulates this issue in several currently valid acts. Although neglection and abuse are regulated, unfortunately, veterinarians often encounter cases of animal abuse and neglecting in their practice. Also, a large number of cases of domestic violence are associated with cases of socially unacceptable behaviour towards animals.

Key words: welfare, neglection, abuse, pets

7. ŽIVOTOPIS

Rođena sam 8. siječnja 1997. godine u Posušju. Osnovnu školu Ivana Mažuranića , kao i Opću gimnaziju fra Grge Martića također sam završila u Posušju. Veterinarski fakultet u Zagrebu upisala sam godine 2015.